

ประโยค ป.ธ.๘
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๗

๑. ปล่อยวิญญูณามานํ วิตกกุวิรเหณ อารมฺมณฺเสสุ อภินิปาตมตฺตคฺคตา เตสุ วิชฺชมานานิปี
อุเปกฺขาสฺสุทฺถุชานานิ อุปนฺนิชฺชณานาการสฺส อภาวโต ฌานนฺจกฺภาเวณ น อุทฺธฏฺฐานิ ฯ วิตกกุปฺจฺฉิมกฺกณฺหิ
ฌานนฺจํ วุตฺตํ ฯ ทฺวิปฺลยฺวิญญูณามโนธาตฺตคฺคตฺกสนฺตฺรณคฺคตฺกเวสเณ โสฬสจิตฺเตสุ วิริยาภาวโต
ตตฺถ วิชฺชมาโนปี สมานฺธิ พลลภาวํ คจฺจติ ฯ วิริยปฺจฺฉิมกํ พลนฺติ หิ วุตฺตํ ฯ ตถา อญฺจธา
รสเหตุเกสฺสุ เหตุกุวิรโหโต มคฺคจฺจนานิ น ลพฺกนฺติ ฯ เหตุปฺจฺฉิมกํ มคฺคจฺจนฺติ หิ วุตฺตนฺติ
อิมมตฺถํ มนสิ นิธายาท ปล่อยวิญญูณานฺเสสุติอาทิ ฯ ฌานนฺจกฺภาเวณ น ลพฺกนฺตีติ สมฺพนฺโร ฯ
อธิโมกฺขวิรโหโต วิจิกฺกจฺฉาจิตฺเต เอกคฺคตา จิตฺตญฺจิตฺติมตฺตํ น ปน มิจฺจาสมาธิสมานฺธิทฺริย-
สมานฺธิพลโหวหารํ คจฺจตีติ อาท ตถา วิจิกฺกจฺฉาจิตฺเตติอาทิ ฯ ทฺวิเหตุกฺติเหตุกคฺคหณฺเณ
เอกเหตุเกสฺสุ อธิปฺตีนิ อภาวํ ทสฺเสติ ฯ ชวเนเสววาติ เอกฺคต อวธารณํ โลกียวิปาเกสฺสุ
อธิปฺตีนิ อสมฺภวาทสฺสนตฺถํ ฯ น หิ เต จนฺทาทินิ ปฺรูกฺชิตฺวา ปวตฺตนฺติ ฯ วิมฺสาธิปฺติโน
ทฺวิเหตุกชวเนสฺสุ อสมฺภวโต จิตฺตภาสิสงฺขารูปนิสฺสยสฺส จ สมฺภวานุรูปโต ลพฺกมานตํ สนฺธายาท
ยถาสมฺภวนฺติ ฯ เอโกว ลพฺกติ อิตฺรธา อธิปฺติภาวาโย คโต ฯ เตเนว หิ ภควตา เหตุ
เหตุสมฺปยุตฺตกานํ ฃมฺมานํ เหตุปฺจฺจเยน ปฺจฺจโยติอาทิทา เหตุปฺจฺจยนิทฺเทเส วิย อธิปฺติ
อธิปฺติสมฺปยุตฺตกานฺติอาทิทา อวตฺวา จนฺทาทิปฺติ จนฺทสมฺปยุตฺตกานฺติอาทิทา เอเกกาธิปฺติว
เสเนว อธิปฺติปฺจฺจโย อุทฺธฏฺโฐ ฯ

(อภิธมฺมคฺคตฺวิภาวินี ปริเฉทที่ ๘ หน้า ๒๒๒ - ๒๒๓)

๒. อธิยกรตฺตา อธิยานิ ตจฺจภาวโต สจฺจานีติ อธิยสจฺจานิ ฯ อิมานิ หิ
จตฺตารो ปฏฺิปนฺนเก มคฺคญฺเจ จตฺตารो จ ผลญฺเจติ อญฺจ อธิยปฺคฺคเล สาเรณฺติ อสฺติ
สจฺจปฏฺิเวเธ เตสํ อธิยภาวานุปคฺมนโต สติ จ ตสฺมี เอกนฺเตน ตพฺภาวูปคฺมนโต ฯ
ทฺทุกฺชสมฺภูยนิโรธมคฺคานเมว ปน ยถากุณฺม พาทกตฺตปภาวตฺตนิสฺสรณคฺคตฺตนิยฺยานิกตฺตํ น อญฺเณสํ
พาทกาทิภาโวเยว จ ทฺทุกฺชาทินํ นาพาทกาทิภาโว ตสฺมา อญฺเณตฺตภาวตฺตตพฺยาปิตาสงฺขาเตน

ลกขณณ เอตานิ ตจฺจานิ ฯ เตมาหุ โปราณา

โพธานุรูปิ จตฺตาริ

ฉินฺทนฺเต จตุโร มลํ

ซีณโทเส จ จตฺตาริ

สาเรณฺติริยปฺคฺคฺเส

อณฺเณตฺต พารกตฺตาทิ

น ทิ เอเตหิ สพฺภติ

นาพารกตฺตเมเตสํ

ตจฺจานเณตานิ เว ตโตติ ฯ

อริยานํ วา สจฺจานิ อริยสจฺจานิ เตหิ ปฏฺวีชฺฌมิตฺตพฺพตฺตา ฯ อริยสฺส วา
 สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส สจฺจานิ เตน เทสิตตฺตาทิ อริยสจฺจานิ ฯ ตานิ ปน สจฺจกิลฺภิกิลฺภุชฺฌผล-
 เหตุวเสน จตฺตพฺพิธานํติ อห จตฺตาริ อริยสจฺจานํติอาทิ ฯ ตตฺต กุจฺฉิตตฺตา ตฺตจฺฉตฺตา จ ทุกฺขํ
 กมฺมาทิปฺจจยสนฺนิธานเณ ทุกฺขุปฺปตฺตนิมิตฺตตฺตาย สมฺทโย สมฺเทติ เอตสฺมา ทุกฺขนฺติ กตฺวา ฯ
 ทุกฺขสฺส สมฺทโย ทุกฺขสมฺทโย ฯ ทุกฺขสฺส อนุปฺปาทนิโรธ เอตฺต เอเตน วาติ ทุกฺขนิโรธ
 ทุกฺขนิโรธํ คจฺฉติ ปฏฺวีชฺชนฺติ จ ตํ เอตฺถายาติ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺวีปทา ฯ

(อภิธรรมมคธวิภาวินี ปริเฉทที่ ๗ หน้า ๒๒๕-๒๓๐)

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เคล็ด ประโยค ป.ธ.๕

แปล มครเป็นไทย

พ.ศ. ๒๕๔๓

๑. ท่านพระอนุรุทธาจารย์ตั้งใจถึงอธิบายความนี้ว่า เพราะปัญจวิญญาณจิตทั้งหลาย (๑๐ ดวง) เป็นเพียงตกลงในอารมณ์ทั้งหลาย (๕ ประการมีรูปารมณเป็นต้น) โดยเว้นจากวิตกเจตสิก อุเบกขาเวทนา สุขเวทนา และทุกขเวทนา แม้จะมีอยู่ในปัญจวิญญาณจิตเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ทรงยกขึ้นแสดงโดยความเป็นองค์ฌาน เพราะไม่มีอาการเพ่งอารมณ์ที่แน่นอน ๆ ความจริง องค์ฌาน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่ามีภายหลังวิตกเจตสิก ๆ เพราะวิริยเจตสิกไม่เกิดมีในจิต ๑๖ ดวง คือ ปัญจวิญญาณจิตทั้งสองฝ่าย (๑๐ ดวง) มโนธาตุจิต ๓ ดวง และสันตிரณจิต ๓ ดวง เอกัคคตาเจตสิก แม้จะมีอยู่ในจิต ๑๖ ดวงนั้น ก็ไม่ถึงภาวะเป็นพลธรรม ๆ สมจริงดังพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า พลธรรมมีภายหลังวิริยเจตสิก ๆ อนึ่ง ในอเหตุกจิต ๑๘ ดวง ก็หาองค์มรรคทั้งหลายไม่ได้ เพราะเว้นจากเหตุกรรม (๖ ประการ) ๆ สมจริงดังพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า องค์มรรคมีภายหลังเหตุกรรม ดังนี้จึงกล่าวว่า **ปญจวิญญาณเสสุ** ดังนี้ เป็นต้น ๆ เชื่อมความว่า (ในปัญจวิญญาณจิตทั้งหลาย) ย่อมหาองค์ฌานทั้งหลายไม่ได้ ๆ เพราะเว้นจากอวิโมกขเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ในจิตที่สัมปยุตด้วยวิจิกิจฉาเจตสิก (โมหมูลจิต) เป็นเพียงความดำรงอยู่แห่งจิต แต่ไม่ถึงจะเรียกว่า มิจฉาสมาธิ สมาธินทรีย์ และสมาธิพละ เพราะเหตุนั้น ท่านพระอนุรุทธาจารย์จึงกล่าวว่า **ตถา วิจิกิจฉาจิตเต** ดังนี้ เป็นต้น ๆ ด้วยศัพท์ว่า ทวิเหตุกะ และ ติเหตุกะ ท่านพระอนุรุทธาจารย์แสดงว่า อธิปติธรรมทั้งหลาย (๔ ประการ) ไม่เกิดมีในเอกเหตุกจิตทั้งหลาย (โมหมูลจิต ๒ ดวง) ๆ บทอวชาธนะในบทว่า ชวเนสฺสว นี้ มีไว้เพื่อแสดงว่าอธิปติธรรมทั้งหลายไม่เกิดมีในโลภียวิบากจิตทั้งหลาย (๓๒ ดวง) ๆ ความจริง โลภียวิบากจิตทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมไม่เชิดชูอธิปติธรรม ๔ ประการ มีฉันทาธิปไตยเป็นต้นเป็นไป ๆ เพราะวิมังสาธิปติธรรมไม่เกิดมีในชวานจิตที่เป็นทวิเหตุกะ และเพราะเหมาะสมแก่ความเกิดมีแห่งอุปนิสัย คือ ความปรุงแต่งจิต

ท่านพระอนุรุทธาจารย์หมายถึงภาวะแห่งอธิปัตติธรรมที่จะหาได้อยู่ จึงกล่าวว่า ยถาสุมภวํ
 ดังนี้ ฯ (ในชวนจิตที่เป็นทวิเหตุกะ และชวนจิตที่เป็นติเหตุกะทั้งหลาย) ชื่อว่า ย่อมหา
 อธิปัตติธรรมได้เพียงประการเดียวเท่านั้น (ตามที่เกิดมีได้) เพราะนอกจากนี้ ไม่
 ประกอบด้วยภาวะเป็นอธิปัตติธรรม ฯ ก็ เพราะเหตุที่นั่นนั่นแหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึง
 ไม่ตรัสไว้โดยนัยเป็นต้นว่า อธิปัตติธรรมเป็นปัจจัยโดยอธิปัตติปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่
 สัมปยุตด้วยอธิปัตติธรรม ดังนี้ เหมือนตรัสไว้ในนิเทศแห่งเหตุปัจจัย โดยนัยเป็นต้นว่า
 เหตุกรรมเป็นปัจจัยโดยเหตุปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่สัมปยุตด้วยเหตุกรรม ดังนี้แล้ว ทรง
 ยกอธิปัตติปัจจัยขึ้นแสดง ด้วยอำนาจอธิปัตติธรรมแต่ละอย่างเท่านั้น โดยนัยเป็นต้นว่า
 ฉันทาธิปัตติธรรม เป็นปัจจัยโดยอธิปัตติปัจจัย แก่กรรมทั้งหลายที่สัมปยุตด้วยฉันทาธิ
 ปัตติธรรม ดังนี้ ฯ

๒. ธรรมชาติทั้งหลาย ชื่อว่า สัจจะ เพราะเป็นธรรมชาติแท้ ชื่อว่า อริยะ เพราะ
 ทำความเป็นพระอริยะ เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า อริยสัจจ ๑ ความจริง อริยสัจจเหล่านี้
 ย่อมให้สำเร็จพระอริยบุคคล ๘ ประเภท คือ ท่านผู้ดำรงอยู่ในมรรคผู้ปฏิบัติอยู่ ๔
 ประเภท และท่านผู้ดำรงอยู่ในผล ๔ ประเภท เพราะเมื่อไม่มีความรู้แจ้งสัจจะ
 พระอริยบุคคลเหล่านั้น ก็เข้าถึงความเป็นพระอริยะไม่ได้ และเพราะเมื่อมีความรู้แจ้ง
 สัจจะนั้น พระอริยบุคคลเหล่านั้นก็เข้าถึงความเป็นพระอริยะนั้นได้โดยส่วนเดียว ฯ อนึ่ง
 ภาวะที่ทุกขอริยสัจจ เป็นธรรมชาติเบียดเบียน สมุทัยอริยสัจจเป็นแดนเกิดก่อน นิโรธ
 อริยสัจจเป็นสภาวะสลัดออก และมรรคอริยสัจจเป็นสภาวะนำออกไปจากทุกขนั้นแหละ
 ย่อมมีตามลำดับ ภาวะที่ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมชาติเบียดเบียนเป็นต้นนั้นแหละ มีอยู่
 ก็หาไม่ได้ ภาวะที่ทุกขอริยสัจจเป็นต้น เป็นธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนเป็นต้น มีอยู่ก็
 หาไม่ได้ ภาวะที่ทุกขอริยสัจจเป็นต้นเป็นธรรมชาติไม่เบียดเบียนเป็นต้น มีอยู่ก็หาไม่ได้
 เพราะฉะนั้น อริยสัจจ ๔ ประการเหล่านี้ จึงเป็นธรรมชาติแท้ โดยลักษณะกล่าวคือ
 ภาวะเป็นธรรมชาติเบียดเบียนเป็นต้น ไม่มีในธรรมเหล่านี้ และภาวะเป็นธรรมชาติ
 เบียดเบียนเป็นต้น ซึมซาบอยู่ในทุกขอริยสัจจเป็นต้นเหล่านั้น ฯ เพราะเหตุนี้
 พระโบราณจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวไว้ว่า

ธรรม ๔ ประการ ย่อมยังพระอริยบุคคล ๔ ประเภท

ผู้กำลังตัดมลทินและพระอริยบุคคล ๔ ประเภท

ผู้สิ้นโทษแล้วให้สำเร็จได้ตามสมควรแก่ปัญญาตรัสรู้

เพราะความเป็นธรรมชาติเบียดเบียนเป็นต้น

บัณฑิตหาไม่ได้ในธรรมเหล่านี้จากทุกขอริยสังข์เป็นต้นเหล่านี้

ภาวะที่ทุกขอริยสังข์เป็นต้น เหล่านี้เป็นธรรมชาติไม่เบียดเบียน (เป็นต้น)

มีอยู่ก็หาไม่ได้ เพราะเหตุนั้น อริยสังข์เหล่านี้ จึงเป็นธรรมชาติแท้แล ฯ

หรือว่า สังข์จะทั้งหลายของพระอริยบุคคลทั้งหลาย ชื่อว่า อริยสังข์ เพราะเป็นสภาวะที่พระอริยบุคคลเหล่านั้นพึงรู้แจ้งได้ ฯ หรือว่า สังข์จะทั้งหลายของพระอริยเจ้า คือ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะพระองค์ทรงแสดงไว้แล้ว เพราะเหตุนั้นจึงชื่อว่า อริยสังข์ ฯ ก็ อริยสังข์เหล่านั้นมี ๔ อย่าง คือ ผลที่เศร้าหมอง (ทุกขอริยสังข์) ผลที่ไม่เศร้าหมอง (นิโรธอริยสังข์) เหตุที่เศร้าหมอง (สมุทัยอริยสังข์) เหตุที่ไม่เศร้าหมอง (มรรคอริยสังข์) เพราะเหตุนั้น ท่านพระอนุรุธาจารย์จึงกล่าวว่า **จตุตตาริ อริย-สัจจานิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **จตุตตาริ อริยสัจจานิ** นั้น ดังต่อไปนี้ ธรรมชาติที่ชื่อว่า ทุกข์ เพราะเป็นธรรมชาติที่น่าเกลียด และเพราะเป็นธรรมชาติว่างเปล่า ฯ สภาวะธรรมที่ชื่อว่า สมุทัย โดยเป็นนิมิตรหมายแห่งความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ในการสั่งสมปัจจัยมีกรรมปัจจัยเป็นต้น เพราะอธิบายความว่า เป็นแดนเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ฯ แดนเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ชื่อว่า ทุกขสมุทัย ฯ สภาวะธรรมที่ชื่อว่า ทุกขนิโรธ เพราะอธิบายความว่า เป็นที่หรือเป็นเครื่องดับลงโดยไม่เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ฯ ข้อปฏิบัติที่ชื่อว่า ทุกขนิโรธ-คามินีปฏิบัติ เพราะอธิบายความว่า ไปถึงความดับทุกข์ และเป็นเครื่องดำเนินถึงความดับทุกข์นั้นแห่งท่านผู้บำเพ็ญเพียรทั้งหลาย ฯ

พระธรรมวโรดม คุณสมุปฺโน วัดเบญจมบพิตร
สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
ตรวจแก้.